

חיוניותה המחודשת של ההגנה המרחבית ביישובי הספר מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 1,456, 24 בפברואר 2020

תקציר: נוכח אתגרי ההגנה החדשים בקווי העימות, ובעיקר האיום הגובר לחדירת כוחות חיבאללה וחמאס לשטח ישראל בהפתעה, שילוב יישובי הספר בהגנה המרחבית הופך מחדש לחיוני. הערכות הגנתית ביישובים תספק רשת ביטחון להתקפת פתע ותאפשר מיצוי נכון ויעיל יותר של כוחות צה"ל הסדירים בשעת חירום.

העשור האחרון, ובעיקר מלחמת האזרחים בסוריה, העניק לישראל הקלה ביטחונית בהערכה כי האיום המשמעותי שהיה טמון בצבאות ערב המדינתיים – בעיקר הצבא הסורי – הולך ונמוג. בינתיים הלכה והתהוותה מערכת איומים חדשה. לאיומי חיבאללה ומיליציות איראניות בזירה הצפונית הצטרפו איומי חמאס והג'יהאד האסלאמי ברצועת עזה. ישראל נדרשת מחדש להיערכות למלחמה רב-זירתית. בנוסף לאיום האש הרקטית המוכר זה מכבר הולך ומתהווה איום חדש: גם בצפון וגם בדרום נבנו כוחות קומנדו בהיקף מערכתי המיועדים לכיבוש יישובים ומתקני צה"ל בקדמת הגבול. האיום הזה מבליט חסך בכוחות מקומיים זמינים בכוננות מתמדת להגנת יישובי הספר כנגד התקפת פתע ההולכת ונעשית אפשרית וסבירה.

במצב של שגרה, פרט לכיתת הכוננות הקיימת כמעט בכל יישוב ספר, יתר התושבים אינם חמושים ואינם מאורגנים להגנת היישוב. ביישובים אף לא קיימת תשתית ביצורים מתאימה להגנה למול אויב בהתקפה סדורה.

בעבר, בתקופת הרמטכ"ל רפאל איתן, הוקמה ביישובים מערכת ביצורים הגנתית המתבססת על תושבי המקום כמגויסי מילואים, במסגרת ההגנה המרחבית. באיגרת הרמטכ"ל הדגיש איתן: **"יישובי ההגנה המרחבית הם הצבא הסדיר המקומי**. הם צריכים להבטיח שליטה והם צריכים למנוע מהאויב שיבוש מערכותינו במקרה מלחמה. לכן חיוניים ביותר מיקומם הטקטי בשטח, ציודם בנשק חדיש, אימון תושביהם למשימתם והפיכתם ליישובים מבוצרים כהלכה".

צורת התארגנות זו ביישובי הספר חדלה להתקיים לא רק מכיוון שהלכה ודעכה עם הזמן, אלא בעיקר משום שהנהגת צה"ל והמדינה חדלו להאמין בה. אולם בתנאים החדשים שנוצרו, על הסיכוי הגובר למתקפת פתע, זקוקים יישובי הגבול למענה הגנתי מדי. המענה המוצע כיום סובל משתי בעיות יסוד:

- פריסת הכוח הסדיר להגנת היישובים בספר תלויה בהתרעה מודיעינית שלא מובטח כי תתקבל בזמן, דבר שיביא לפער זמן בין התקפת האויב להגעת הכוחות להגנה.

- פריסת כוחות העילית הסדירים להגנה פוגעת בזמינותם של כוחות אלה למהלכים התקפיים נדרשים לשטח האויב.

על שתי בעיות יסוד אלה עמד בהרחבה יגאל אלון: "ללא הגנה מרחבית, המתבססת בעיקרה על ההתיישבות, היה נאלץ הצבא להפריש כוחות ניכרים לתפקידים דפנסיביים. צה"ל, שהוא קטן מצבאות ערב המכתרים את ישראל מסביב, אינו יכול להתיר לעצמו החלשת כוחו האופנסיבי". אלא שבניגוד למורשת העבר, לא זו בלבד שהמתיישבים ביישובי הספר אינם משולבים יותר במגנה אלא שמערכת הביטחון מתכננת לפנותם בעתות חירום במסגרת תוכנית כוללת לפינוי אזרחים מקווי העימות בגבול הצפון ובעוטף עזה. חברים ותיקים ביישובים מתלוננים כיום על הכוונה לפנותם במקום לגייסם ולארגנם להגנת יישוביהם. ראוי להקשיב לתביעת התושבים לשלבם **כחיילי מילואים מגויסים להגנת ביתם**. אף אנשים שעברו את גיל שבעים, גברים או נשים, במיוחד כשהם תושבי המקום, יכולים להיות יעילים בתפקידי הגנה כשהם פועלים מעמדות ניחות. הדבר כמובן מחייב לא רק מאמץ לארגון וחימוש מחדש של התושבים אלא גם כינון מחדש של אתוס השליחות החלוצית בספר.

נוכח אתגרי ההגנה החדשים בקווי העימות, ובעיקר האיום הגובר לחדירת כוחות חיזבאללה וחמאס לשטח ישראל בהפתעה, שילוב יישובי הספר בהגנה המרחבית הופך מחדש לחיוני. הערכות הגנתיות ביישובים תספק רשת ביטחון להתקפת פתע ותאפשר מיצוי נכון ויעיל יותר של כוחות צה"ל הסדירים בשעת חירום.

המאמר התפרסם בגיליון ינואר 2020 של ליברל.

* אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.